

การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี Self-Reliance of Ban Don Phrom Community in DonKha District, Bangphae District, Ratchaburi Province

ชนาภรณ์ อยู่ผาสุก¹ สิริรัตน์ ว่างตาล¹ สมภพ พรหมเอี่ยม¹ วรกานต์ กลิ่นสุคนธ์¹
ยศธร ทองนอก¹ พยุหะ อุปรีภาพ¹ อภิชา ชววิกิจโสภณ¹ และขวัญยุพา ศรีสว่าง^{1*}

¹สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

*khuanyupa@webmail.npru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรมในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ การวิจัย 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาระดับการพึ่งตนเองของชุมชน และ 2) เพื่อหาข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการพึ่งตนเอง ของชุมชน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายคือประชากรในท้องถิ่น และสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่น แบบสอบถาม ถูกนำไปใช้ในจำนวนประชากร 100 คน งานวิจัยนี้ใช้ความถี่ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นอกจากนี้ยังใช้การทดสอบ F-test และ Anova เพื่อเปรียบเทียบกับสองกลุ่ม และสำหรับการเปรียบเทียบสามกลุ่มใช้การทดสอบ LSD

ผลการวิจัยพบว่า การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$) ทั้งทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้าน ทรัพยากรทางธรรมชาติ

คำสำคัญ: การพึ่งตนเอง ชุมชนดอนคา

Abstract

This research is to study for community Self-Reliance of BanDon Phrom Community In DonKha District, Bangphae District, Ratchaburi Province. There are two objectives; 1) studying the level of community self-sufficiency and 2) looking for guidelines of community. Simple random sampling was locals, local government officers and stakeholders. The questionnaire was applied in 100 people and an in-depth interview was applied in one local leader. Frequency, percentage and standard deviation were used in this research. Moreover, F-test and One-way Anova test also were used to compare for two groups. For comparing three group, LSD test was used.

This research found that there was high level ($\bar{X} = 4.36$) for community perspectives in level of community self-sufficiency. All topics found in high level; Mind set, social, economy, local wisdom and natural capital.

Keywords: community self-sufficiency, Donkha community

1. บทนำ

ในอดีตสภาพสังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่พึ่งตนเองมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง มีความสัมพันธ์กันแบบพึ่งพาอาศัยกับธรรมชาติมีการประกอบอาชีพเพื่ออยู่รอด ทำให้ชุมชนในอดีตเป็นชุมชนที่เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ แต่ในปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จึงทำให้สังคมขาดการพึ่งพาตนเอง

ชุมชนบ้านดอนพรมในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ประกอบไปด้วยหลายครัวเรือน ในแต่ละครัวเรือนมีการทำอาชีพหลากหลายอาชีพ ไม่ว่าจะเป็น ทำสวน ทำนา ค้าขาย แต่ส่วนใหญ่จะเลี้ยงกุ้ง เพราะเดิมมีการทำนาทำกัน แต่ต่อมากุ้งในท้องตลาดทั่วไปมีราคาที่ดีจึงทำให้สมาชิกในชุมชนหันมาเลี้ยงกุ้งขาวและกุ้งก้ามกรามกันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแต่เดิมชุมชนบ้านดอนพรมยังไม่ค่อยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชน แต่ในปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือในการให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ในชุมชนบ้านดอนพรมก็ยังมีปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกขึ้นมาเพื่อให้กลุ่มสมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความสามัคคีกันและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันภายในชุมชนตนเอง เช่น การเย็บกระเป่า สานตะกร้า เลือกลาวโซ่ง และผลิตภัณฑ์ของลาวโซ่ง ทำให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็งและจัดเป็นชุมชนที่สามารถนำไปเป็นเกณฑ์ในการชี้วัดการเป็นชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองในขณะที่ชุมชนใกล้เคียงอื่น ๆ ก็มีปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยเหมือนกันแต่ก็เป็นชุมชนปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไปเท่านั้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรศึกษาระดับการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เพราะชุมชนนี้เหมาะแก่การที่จะทำการศึกษาวิจัยมากที่สุด เพื่อจะนำผลที่ได้จากการทำวิจัยไปให้ชุมชนได้นำไปพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรมในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อหาข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรมในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เดชิต ตรีชัย (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองตามเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของพอเพียงของผู้สูงอายุ 2) ความต้องการพัฒนาในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) รูปแบบในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ ในเขตตำบลพุดเตย อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม ดังนี้ การวิจัยประชากรจำนวน 1,265 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 297 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม การระดมสมอง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุดเตย อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางโดย พึ่งตนเอง ด้านสังคม และด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าภาพรวมตามลำดับ

มาริสสา จันทร์ฉาย (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุและแนวทางการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาระดับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุด้านสุขภาพกายและสังคมจิตใจ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ตำบลหัวเขา อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 280 คน โดยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมSPSS ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในด้านสุขภาพกายจิตใจและจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 3.20) การพึ่งพาตนเองด้าน สุขภาพกาย

โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.40$) การพึ่งตนเองด้านสุขภาพ จิตใจโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.67$) การพึ่งตนเองด้านสังคมโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.50$) สำหรับแนวทางการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในด้านสุขภาพส่วนใหญ่มีวิธีการโดยการออกกำลังกาย ด้านจิตใจมีวิธีการคือทำจิตใจให้สงบ ไม่คิดมากและด้านสังคมมีวิธีการโดยการไปมาหาสู่เพื่อนฝูงและทำกิจกรรมร่วมกัน อัยรวิ วีระพันธ์พงศ์ (2556) ได้วิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองของชุมชนต่อกรณีศึกษาชุมชนคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและปัจจัยต่อการพึ่งพาชุมชนคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสำรวจเชิงเอกสาร (Documentary Research), การสังเกตการณ์ (Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ ประธานชุมชนคลองลัดมะยมและคณะกรรมการชุมชนจำนวน 2 คน สมาชิกภายในชุมชนจำนวน 2 คน และบุคคลหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองของชุมชนจำนวน 3 คน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการพึ่งตนเองของชุมชนปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมจากบทความที่นำเสนอในงานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับนานาชาติและระดับชาติครั้งที่ 2 (28-29 มีนาคม 2557) ณ อาคารสราญราษฎร์บุรีรักษ์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

ทิพวัลย์ สีจันทร์ และคณะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่าการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ 2) เพื่อเสนอแผนภูมิแบบจำลองการพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชนนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประธาน เลขานุการและสมาชิกกลุ่มตรวจทานความถูกต้องโดยใช้ Triangular Techniques ผลวิจัยพบว่า 1) การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยีกลุ่มใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสมดุลมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ 2) การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มมีการซื้อขายพืชสมุนไพรภายในชุมชน และกลุ่มได้เปิดโอกาสให้สมาชิกนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่ายต่อ 3) การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน โดยกลุ่มจะมีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้เองเป็นหลัก มีการถ่ายทอดความรู้ ให้กับคนในชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และมีการซื้อสมุนไพรจากภายนอกชุมชน 4) การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ 4 กลุ่มมีจิตใจที่แน่วแน่ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตสมุนไพรสมาชิกมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อและเสียสละเพื่อส่วนรวม 5) การพึ่งตนเองทางด้านสังคม โดยการช่วยเหลือซึ่งกันภายในชุมชน ด้วยการสร้างอาชีพให้กับสมาชิก

อินธิรา ครองศิริ (2560) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน เรื่องการศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ ของตำบลคลองพลู อำเภอบ้านคา จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพของชุมชนการดำเนินชีวิตและการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) เพื่อศึกษาการจัดการชุมชนและสภาพปัญหาการจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์และ 3) เพื่อเสนอตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษา ตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการชุมชนพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลคลองพลู อำเภอบ้านคา จังหวัดจันทบุรี ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมประกอบด้วย 1) ผู้นำในชุมชน 2) การร่วมมือกันในชุมชน 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 4) การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น 5) การถ่ายทอดความรู้ 6) การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ 7) กองทุนหมู่บ้านและ 8) การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

1.1 ลงพื้นที่เพื่อขออนุญาตเข้าพื้นที่บ้านดอนพรมจากกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านดอนพรมในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

1.2 นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามจำนวน 100 ฉบับ ไปแจกประชาชนตามครัวเรือนต่าง ๆ รวมถึงหน่วยงานของภาครัฐ ผู้เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ภายในพื้นที่ชุมชนบ้านดอนพรมในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี หมู่ที่ 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนประชากรทั้งหมด 100 คน และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้องได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด จำนวน 100 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

1.3 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อให้สะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่อเดือน

2. การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างระดับการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีที่มีตัวแปรต้น 2 กลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ในกรณีที่มีตัวแปรต้นตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีค่าแตกต่าง จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วย LSD โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็น 5 ระดับ 5 ดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย การแปลความหมาย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50 – 5.00 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 – 4.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 – 3.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 – 2.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เป็นการนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของประชากรในชุมชนบ้านดอนพรม ตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี จำนวน 100 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะของประชากรของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (%) มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกรายละเอียด ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.00 รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 49.00 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง 21-30 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.00 รองลงมา มีช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.00 ช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.00 ช่วงอายุระหว่างมากกว่า 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.00 และในช่วงอายุระหว่าง 20 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.00 รองลงมา มีอาชีพเกษตรกรกรรม คือ การทำนา , ทำไร่ , ทำสวนหรือเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 29.00 มีอาชีพค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 19.00 มีอาชีพข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 11.00 มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 4.00 และเป็นนักเรียนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.00 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากที่สุดที่ 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมา มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.00 มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.00 และมีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 4.00 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.00 รองลงมา มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 25.00 ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 17.00 ระดับการศึกษานุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 15.00 ระดับการศึกษาปริญญาตรี หรือ สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 14.00 และไม่ได้ศึกษามีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.00 ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.00 รองลงมา มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 42.00 สถานภาพแยกกันอยู่คิดเป็นร้อยละ 6.00 และมีสถานภาพหม้าย/หย่า จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.00 โดยหน่วยงานภาครัฐได้ให้การส่งเสริม และสนับสนุนในด้านความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแก่ท่านและครอบครัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.00

ผลการวิเคราะห์ระดับการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

(n = 100)

ประเด็นการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับการพึ่งตนเอง
ด้านจิตใจ	4.44	.515	มาก
ด้านสังคม	4.40	.615	มาก
ด้านเศรษฐกิจ	4.38	.487	มาก
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ	4.29	.485	มาก
ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.29	.428	มาก
รวม	4.36	.328	มาก

ผลการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกับระดับการพึ่งตนเอง
ของชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในด้านต่าง ๆ

(n = 100)

รายการ	เพศ				t	Sig
	ชาย		หญิง			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.28	.452	4.29	.408	-.096	.924
2. ด้านเศรษฐกิจ	4.43	.536	4.33	.433	1.062	.291
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ	4.19	.504	4.39	.450	-2.054	.043*
4. ด้านจิตใจ	4.42	.517	4.45	.518	-.331	.741
5. ด้านสังคม	4.42	.691	4.37	.539	.421	.675
รวม	4.35	.367	4.37	.290	-.252	.801

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

6. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรมในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี สรุปผลตาม
วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อ ชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ
จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าในด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น
รายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น คือ 1) พยายามทำงาน และใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม เช่น อ่านหนังสือต่าง ๆ
สอบถามผู้รู้ หรือฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ ฯลฯ เป็นต้น และรองลงมาอยู่ในระดับมาก 4 ประเด็นดังนี้ คือ 1) เมื่อเกิดปัญหาจะ
แก้ไขปัญหาโดยใช้สติคิดอย่างรอบคอบถี่ถ้วน 2) มีครอบครัวที่มีความสุขทั้งกายและจิตใจ 3) ไม่หวั่นเกรงต่อภาวะวิกฤตทาง
เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต และ 4) ไม่มีความรู้สึกอยากได้อะไรมีเงินเกินไป ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัย
เพราะผู้คนไม่ได้พยายามทำงานแต่ต้องการความสบายมากกว่าความลำบาก เมื่อเกิดปัญหาที่ไม่ได้แก้ไขปัญหาโดยใช้สติคิด
อย่างรอบคอบถี่ถ้วนก่อน จะใช้อารมณ์ตัวเองเป็นส่วนใหญ่ และมีความรู้สึกอยากได้อะไรมีเงินเกินไปไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อ ชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ
จังหวัดราชบุรี ในด้านจิตใจในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น
และอยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ 1) พยายามทำงานและใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม เช่น อ่านหนังสือ
สอบถามผู้รู้ หรือฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ ฯลฯ เป็นต้น 2) เมื่อเกิดปัญหา ท่านจะแก้ไขปัญหาโดยใช้สติ คิดอย่างรอบคอบถี่ถ้วน
3) มีครอบครัวที่มีความสุขทั้งกายและจิตใจ 4) ไม่หวั่นเกรงต่อภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต
5) ไม่มีความรู้สึกอยากได้อะไรมีเงินเกินไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของมาริสา จันทรฉาย (2561) ที่กล่าวไว้ว่า การพึ่งพา
ตนเองของผู้สูงอายุและแนวทางการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษารังนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการ
พึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุด้านสุขภาพกายและสังคมจิตใจ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ตำบลหัว
เขา อำเภอ สิงหนคร จังหวัดสงขลา จำนวน 280 คน โดยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลใช้
โปรแกรมSPSS ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในด้านสุขภาพกายจิตใจและจิตใจอยู่ในระดับ
ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 3.20) การพึ่งตนเองด้าน สุขภาพกายโดยรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย

($\bar{X} = 3.40$) การพึ่งตนเองด้านสุขภาพ จิตใจโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.67$) การพึ่งตนเองด้านสังคมโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.50$) สำหรับแนวทางการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในด้านสุขภาพส่วนใหญ่มีวิธีการโดยการออกกำลังกาย ด้านจิตใจมีวิธีการคือทำจิตใจให้สงบ ไม่คิดมากและด้านสังคมมีวิธีการโดยการไปมาหาสู่เพื่อนฝูงและทำกิจกรรมร่วมกัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อ ชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในด้านสังคมในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น คือ 1) ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญรุ่งเรือง 2) ชาวบ้านในชุมชน ยึดมั่นและร่วมกันปฏิบัติตามกฎระเบียบและขนบธรรมเนียมประเพณี 3) ชาวบ้านในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 4) ครอบครัวของท่านมีความรักใคร่ สามัคคีกัน 5) ชาวบ้านในชุมชน มีความพร้อมเพรียงกันในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัย เพราะปัจจุบันเปลี่ยนไปมาก ส่วนใหญ่จะต่างคนต่างอยู่ ไม่รู้จักกัน และไม่พบงานวิจัยที่สอดคล้องกัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อ ชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในด้านเศรษฐกิจในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น คือ 1) ประกอบอาชีพเสริม ทำให้รายได้ภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และมีเงินเหลือเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น 2) มีรายได้จากการประกอบอาชีพหลักสม่ำเสมอตลอดทั้งปี 3) มีการวางแผนรายรับรายจ่ายไว้ล่วงหน้าตลอดเวลา 4) มีค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนลดลง เนื่องจากท่านสามารถผลิตของบางสิ่งเพื่อการบริโภคได้เอง 5) ประกอบอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประเวศ วะสี (2543) ที่กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค และให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้น หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ ได้แก่ 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง ได้แก่ การรู้จักที่จะอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการยังชีพและทำมาหากินในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเกษตรกรรม ผสมผสาน เป็นต้น 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง คือ การที่ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกัน เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง รวมตัวกันชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะทำได้แก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ได้ง่ายตาย ส่งผลให้ชีวิตมีความสุขมีคุณภาพที่ดี 5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกันและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง คือ การที่กลุ่มชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งการดำเนินชีวิตภายใต้รูปแบบของการมีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตนนั้น จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ที่ร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตน เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เอื้อประโยชน์ต่อชีวิตของตน ทั้งสิ้น 7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขี้บวบ เตี้ยจวน เตี้ยรววย ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิดความพอเพียงก็จะเกิดความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจจะเรียกในชื่ออื่น ๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุลหรือเศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อ ชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในด้านทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น คือ 1) มีพื้นที่และสภาพดินที่อุดมสมบูรณ์ 2) มีแหล่งน้ำใช้ในครัวเรือนและชุมชนเพียงพอตลอดทั้งปี 3) สภาพแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากไม่ได้ใช้สารเคมีในการเกษตร 4) ปลุกผักสวนครัวต่าง ๆ หรือเลี้ยงปลา ไข่ เป็ด ไก่ตามร่องสวนหรือสระหลังบ้าน 5) นำไม้ไผ่ ใบกล้วย ใบเตยหรือวัตถุดิบอื่น ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์อย่างประหยัด ไม่สอดคล้องกับงานวิจัย เพราะปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติสำหรับบางที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืช ผัก เลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ก็ลำบากมากขึ้นเพราะอาจจะมีพื้นที่จำกัด ไม่มีบ้านส่วนตัว และปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติก็ลดลงมาก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อ ชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น คือ 1) ใช้เครื่องมืออื่น ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน 2) มีเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเหมาะสม คุ่มค่าเพียงพตามความต้องการ 3) นำเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้มาใช้เพื่อช่วยผ่อนแรง มีความสะดวกรวดเร็วหรือลดเวลาในการผลิต 4) เป็นทั้งผู้รู้และผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในครอบครัวและในท้องถิ่น 5) ทราบวิธีการซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ได้ด้วยตนเอง ไม่สอดคล้องกับงานวิจัย เพราะในปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เปลี่ยนไป อาจจะมีเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิตที่ไม่คุ้มค่าเพียงพตามความต้องการและผู้คนในรุ่นยุคปัจจุบันไม่ทราบวิธีการซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ส่วนใหญ่จะนำไปทิ้ง ซื้อใหม่ หรือนำไปซ่อมตามร้านซ่อมต่าง ๆ

7. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านดอนพรมในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี สามารถอภิปรายผลประเด็นสำคัญได้ดังนี้

ความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อ ชุมชนบ้านดอนพรม ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรกนั้น แสดงให้เห็นว่าประชากรในชุมชนมีครอบครัวที่มีความสุขทั้งกายและจิตใจ เมื่อเกิดปัญหาจะแก้ไขปัญหาโดยใช้สติ คิดอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ไม่หวั่นเกรงต่อภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต พยายามทำงานและเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมและไม่มีความรู้สึกอยากได้อะไรจนเกินไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชากรในชุมชนนี้สามารถดิ้นรนด้วยตัวเองได้ พอใจในสิ่งที่มี และมีความพอเพียงต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มาริสา จันทร์ฉาย (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุและแนวทางการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุด้านสุขภาพกายและสังคมจิตใจ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ตำบลหัวเขา อำเภอสองครุ จังหวัดสงขลา จำนวน 280 คน โดยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมSPSS ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในด้านสุขภาพกายจิตใจและจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.20$) การพึ่งตนเองด้านสุขภาพกายโดยรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.40$) การพึ่งตนเองด้านสุขภาพ จิตใจโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.67$) การพึ่งตนเองด้านสังคมโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.50$) สำหรับแนวทางการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในด้านสุขภาพส่วนใหญ่มีวิธีการโดยการออกกำลังกาย ด้านจิตใจมีวิธีการคือทำจิตใจให้สงบ ไม่คิดมากและด้านสังคมมีวิธีการโดยการไปมาหาสู่เพื่อนฝูงและทำกิจกรรมร่วมกัน

8. เอกสารอ้างอิง

กนกกาญจน์ ฉวีวงศ์. (2552). การพึ่งตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง, สืบค้น 7 มีนาคม 2562, จาก

http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Ed_Adm/Kanokkarn_C.pdf?fbclid=IwAR0bu1gZUmLJqVmPrznW2N5iaAlrLuzr8rC6YBhqthNADcqF43OS3tWya8.

กองร้อยทหารม้าอากาศที่1. (2559). การพึ่งตนเอง, สืบค้น 7 มีนาคม 2562 จาก

https://web.facebook.com/AirCavalry/posts/982564285153083:0?_rdc=1&_rdr.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (ม.ป.ป.). เศรษฐกิจพอเพียง, สืบค้น 7 มีนาคม 2562 จาก

<http://www.eto.ku.ac.th/s-e/mean-th.html>.

- จินตวีร์ เกษมสุข. (2561). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน, สืบค้น 21 มีนาคม 2562, จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/116188>.
- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. (ม.ป.ป.). การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, สืบค้น 9 มีนาคม 2562, จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/rusamelae/article/view/140796/104328>.
- ธวัชชัย พิณีจใหม่, สุดารัตน์ แซ่มเงิน, สาวิตรี รังสิภัทร์, และทิพวัลย์ สีจันทร์. (2560). การพึ่งพาตนเองของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 10 (3), 70-80.
- ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2554). ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ, สืบค้น 21 มีนาคม 2562, จาก <https://www.truelookpanya.com/learning/detail/>.
- นิติธร ปิลาวาสน์. (ม.ป.ป.). การพึ่งพาตนเอง (independent), สืบค้น 7 มีนาคม 2562, จาก <http://taamkru.com/th/การพึ่งพาตนเอง>.
- บ้านจอมยุทธ. (2543). แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในปัจจุบัน, สืบค้น 7 มีนาคม 2562, จาก https://www.baanjomuyut.com/library_2/economic_community/12_3.html.
- ปัทมา สุภก่าปัง. (ม.ป.ป.). การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา, สืบค้น 7 มีนาคม 2562, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title>.
- ไพศาล ไกรสิทธิ์. (2558). การพัฒนาแบบพึ่งตนเอง, สืบค้น 7 มีนาคม 2562, จาก http://paisarnkr.blogspot.com/2014/04/blog-post_28.html.
- เมธา หริมเทพาธิป. (ม.ป.ป.). ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม, สืบค้น 7 มีนาคม 2562, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/629865>.
- เรณูมาศ รักษาแก้ว. (ม.ป.ป.). การมีส่วนร่วมของประชาชน, สืบค้น 28 มีนาคม 2562, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title>
- วชิรวัชร งามละม่อม. (2559). ทฤษฎีการมีส่วนร่วม, สืบค้น 7 มีนาคม 2562, จาก https://learningofpublic.blogspot.com/2016/02/blogpost_79.html?fbclid=IwAR3KwckGgQvDGZC7T3owrc-3Yo35j52BPgpxdUzd0uF99mfnl7OVxjWEuVI.
- วัชร ไชยสาร. (ม.ป.ป.). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม, สืบค้น 7 มีนาคม 2562 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=16001&filename=propose_law.
- ศิริพร สัจจามันท์. (ม.ป.ป.). แนวคิดเรื่องชุมชนและสังคมพึ่งตนเอง, สืบค้น 9 มีนาคม 2562, จาก <https://www.stou.ac.th/stouonline/LOM/data/sec/Alternative/01-02-02-05.html>.
- เสรี พงศ์พิศ. (2558). พึ่งตนเอง คือ อะไร, สืบค้น 7 มีนาคม 2562, จาก <http://www.phongphit.com/2013/index.php/2012-12-06-11-48-33/item/630-2015-02-11-02-21-06>
- แสงจันทร์ แสงสุภา. (2557). เศรษฐกิจ, สืบค้น 9 มีนาคม 2562, จาก <http://www.royin.go.th/?knowledges>.
- สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2559). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร, สืบค้น 9 มีนาคม 2562, จาก <https://www.moneybuffalo.in.th/ทิปส์ออมเงิน/ปรัชญา-เศรษฐกิจพอเพียง>.
- อินทรา ครองศิริ. (2560). การศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน, สืบค้น 21 มีนาคม 2562, จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/ppmjjournal/article/download/29200/25099/>
- มาริสา จันทร์ฉาย. (2561). การพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ, สืบค้น 21 มีนาคม 2562, จาก <http://human.skru.ac.th/husoconference/conf/po12.pdf>.